

De computer ten dienste van de arbeidsbemiddeling en het werkloosheidsrecht van morgen

Frank ROBBEN
K.U. Leuven

1. Inleiding

Werkloosheid en automatisatie. Doorgaans wordt tussen beide begrippen een verband van causale aard gelegd: de voortschrijdende automatisering wordt, naast andere factoren zoals de aanslepende economische crisis, vrij algemeen beschouwd als één der structurele oorzaken van de massale werkloosheid die we nu kennen. Uit studies blijkt nochtans dat de bedreiging van de werkgelegenheid uitgaande van de introductie van computers in het arbeidsproces, fel wordt overschat. Zo komt het internationaal arbeidsbureau in een recent rapport tot de slotsom dat van alle oorzaken van de werkloosheid, de automatisatie de minst belangrijke is. Er wordt zelfs gesteld dat mits een verbetering van de productiviteit en de nodige aandacht voor een aangepaste vorming in hoofde van de werknemers, automatisering op lange termijn een gunstige invloed zou hebben op de werkgelegenheid. Een studie van INCAP¹ bevestigt deze stelling voor België, waar ze tot de conclusie komt dat in hooggecomputeriseerde sectoren het substitutiefenomeen (de vervanging van menselijke arbeidskrachten door computers) omzeggens volledig wordt gecompenseerd door het afzetfenomeen (de toename van de afzet van de ondernemingen door de versterkte concurrentiepositie als gevolg van een verhoogde productiviteit), waardoor de werkgelegenheid nagenoeg stabiel is gebleven².

Overigens doet automatisatie, althans voorlopig nog, enkel de vraag naar verschromende, routinematige arbeid afnemen, zodat de mens wordt vrij gemaakt voor meer humane bezigheden, hetgeen op zich uiteraard geen negatieve tendens uitmaakt. Het probleem is er dan ook vooral één van scholing en van aanpassing van de maatschappelijke arbeidsgewoonten aan de aanwending van moderne technologieën.

In deze bijdrage wordt echter nader ingegaan op een andere link tussen de beide bij de aanvang van deze tekst vermelde begrippen. Er wordt namelijk een aantal aanduidingen gegeven inzake de mate waarin de computer kan worden ingezet enerzijds om bij te dragen tot de oplossing van het werkloosheidsprobleem via de kwalitatieve verbetering van de arbeidsbemiddeling, en anderzijds bij de creatie en toepassing van en de informatieverstopping over het werkloosheidsrecht.

Uiteraard betreft het hier slechts twee capita selecta uit het gamma aanwendingsmogelijkheden van de informatica ten dienste van de werkloze of, idealiter, ter bevordering van de opheffing van diens weinig benijdenswaardige positie. Het beperkte bestek laat ons evenwel niet toe deze mogelijkheden exhaustief te overschouwen.

Bovendien wordt in wat volgt enkel nader ingegaan op enigszins geavanceerde informatica-toepassingen binnen het beschreven kader. Zo wordt geen aandacht besteed aan het reeds algemeen verbreide gebruik van elektronische hulpmiddelen voor de ondersteuning van administratieve handelingen (tekstverwerking, bestandsverwerking op ongeïntegreerde wijze, boekhouding, ...), waaruit evenwel niet mag worden afgeleid dat dergelijke applicaties door ons als oninteressant worden aanzien, wel integendeel. Onze aandacht gaat echter vooral uit naar toepassingen met een hogere graad van complexiteit, die bijgevolg meer afhankelijk zijn van de menselijke inbreng, en waarbij het globale vermogen van de computer op meer uitputtende wijze wordt aangesproken. In stijgende graad van ingewikkeldheid kunnen worden vermeld:

- de inzet van informaticamiddelen in een poging tot beheersing van de 'Informationskrise'³, via de uitbouw van geïntegreerde geautomatiseerde informatiesystemen;
- de aanwending van elektronische apparatuur bij een mathematisch-statistische of een formeel-logische analyse van beslissingsstructuren;
- de uitbouw van computertoepassingen ter ondersteuning (ter vervanging ?) van menselijke redeneer- of besluitvormingsprocessen.

2. Computerondersteunde arbeidsbemiddeling

Het hoofddoel van arbeidsbemiddeling bestaat erin ervoor te zorgen dat een werkzoekende zo snel mogelijk over een met zijn wensen overeenstemmende arbeidsplaats beschikt, of een openstaande vacature zo snel mogelijk wordt opgevuld met een passende arbeidskracht. Essentieel betreft het een serviceverleningsfunctie die erop gericht is vraag- en aanbodzijde op de arbeidsmarkt optimaal te kennen en met elkaar te confronteren.

Het adequaat functioneren van de arbeidsbemiddeling brengt niet alleen evidente voordelen mee voor de rechtstreeks erbij betrokken partijen, maar dient bovendien, en in een welvaartstaat zelfs in hogere mate, het belang van de gemeenschap waarin zij leven. De kans wordt immers vergroot dat een onproductieve werkkracht, die totnogtoe genoot van de al dan niet georganiseerde maatschappelijke solidariteit, (opnieuw) productief wordt, en daardoor (terug) beschikt over de mogelijkheid om in zijn eigen behoeften te voorzien en op zijn beurt bij te dragen tot de ondersteuning van de solidariteitsvormen.

Het is dan ook verantwoord, dat naast de particuliere initiatieven tot arbeidsbemiddeling, lopend over verscheidene kanalen, ook de overheid zich inlaat met deze taak. Temeer daar de werkbereidheidsverwachting die de collectiviteit aan het individu stelt juridisch o.a. wordt vertolkt in de vorm van sancties in geval van werkonwilligheid of langdurige werkloosheid.

De overheid mag zich daarbij niet door monopolievorming in de plaats trachten te stellen van het private initiatief, motor van de vrije markteconomie, maar dient haar diensten op concurrentiële basis aan te bieden, daarbij bijzondere aandacht schenkend aan in het normale circuit moeilijk passende gevallen, zoals gehandicapten, vreemdelingen, laaggeschoolden, langdurig en oudere werklozen, onaantrekkelijke vacatures, ... Zij dient daarbij vooral te trachten de voordelen voortspruitend uit haar unieke positie in de maatschappij (en waarover de private initiatieven aldus niet beschikken), optimaal te valoriseren, teneinde haar bemiddelingsdiensten voor de vragende en aanbiedende partijen attractief te maken en haar opdracht

naar best vermogen te vervullen. Gelet op haar alom tegenwoordigheid en de mogelijkheid tot kosteloze dienstverstrekking, bestaat haar voornaamste troef o.i. in het schaalvoordeel: meer dan anderen is ze in staat massale hoeveelheden informatie over de openstaande vraag en het beschikbare aanbod te vergaren, om ze op zo ruim mogelijke basis en op grond van zoveel mogelijk relevante criteria onderling te confronteren en aldus de kans op een nuttig resultaat te maximaliseren. Mogelijks kan ze daarbij beroep doen op haar gezagspositie om werkzoekenden en werkgevers met openstaande betrekkingen op te leggen zich te melden. Uit onderzoek blijkt echter dat bij een inefficiënte werking van de bemiddelingsdienst, dergelijke normatieve ingreep nauwelijks leidt tot een hogere marktpenetratie⁴. Het hoofddoel moet er aldus in bestaan de positionele voordelen zo doeltreffend mogelijk te vertalen in kwalitatief hoogstaand werk.

De valorisering van het schaalvoordeel was in het papieren tijdperk evenwel moeilijk verwezenlijkbaar. De manuele methode van gegevensverwerking brengt immers vooreerst noodzakelijkerwijze met zich mee dat een bestand slechts volgens één ordeningscriterium toegankelijk is⁵. Bovendien kost de onderlinge vergelijking van diverse papieren gegevensverzamelingen veel tijd en moeite, gezien het lezen en verwerken van de gegevens enkel kan geschieden via menselijke tussenkomst. Tenslotte is de informatie slechts toegankelijk op de plaats waar ze zich fysisch bevindt.

Deze beperkingen hadden dan ook een duidelijk nefaste invloed op de kwaliteit van de arbeidsbemiddeling. Zo werd in Vlaanderen bijvoorbeeld als ordeningscriterium voor de sollicitanten in eerste instantie de beroepscode gebruikt, met als gevolg dat professionele mobiliteit duidelijk werd afgeremd. Bovendien werden, naargelang binnen eenzelfde beroepscode een chronologisch dan wel een alfabetisch klassement van de werkzoekenden werd bijgehouden, de laatst ingeschrevenen of degenen wiens naam begint met één van de eerste letters van het alfabet bijvoordeeld⁶.

Actueel biedt de uitbouw van een geïntegreerd geautomatiseerd informatiesysteem evenwel perspectieven om deze restricties af te leggen. Dergelijk systeem maakt het immers mogelijk op verschillende plaatsen verworven detailinformatie betreffende sollicitanten en vacatures centraal op te slaan en op basis van een variabel aantal criteria onderling te vergelijken, en zowel de basisgegevens als het resultaat van de verwerking on-line en quasi gelijktijdig ter beschikking te stellen van diverse lokaal gesitueerde informatiebehoefte. Op voorwaarde dat de selectie gebeurt op de relevante criteria, kan de succesquote van de bemiddeling daardoor worden opgedreven, hetgeen dan weer het imago van de bemiddelingsdienst ten goede komt en haar penetratiegraad langs beide zijden van de arbeidsmarkt verhoogt.

De basisstructuur van een geïnformatiseerd arbeidsbemiddelingssysteem omvat:

- een centrale sollicitantendatabank;
- een centrale vacaturendatabank;
- een module om tussen beide databanken, met of zonder menselijke tussenkomst, een interactie te laten plaatsgrijpen, en dit minstens op 3 momenten, namelijk bij de selectie van een arbeidskracht of -plaats, bij de doorverwijzing van een sollicitant naar een vacature en bij de eventuele indiensttreding van de werkzoekende;

- een netwerkstructuur die een gedecentraliseerde in- en output toelaat.

Bij de uitbouw van de gegevensbanken stelt zich vooral het probleem van de keuze van de erin op te nemen specificaties. Zij vormen immers de basis voor het selectieproces, en bepalen dus rechtstreeks de mate waarin de bemiddeling voldoet aan de wensen van de vragende partijen. Vooral met betrekking tot de sollicitantendatabank dient met de nodige omzichtigheid een evenwichtspunt te worden gezocht tussen diverse maatschappelijke waarden.

Enerzijds impliceert de aanvaarding in een democratische rechtsstaat van een ten aanzien van het individu geformuleerde arbeidsverwachting, dat de betrokkene minstens recht heeft op een job die enigszins is aangepast aan zijn wensen en levenssituatie, en dat de overheid moeite doet om de burger aan dergelijk werk te helpen, zonder zijn vrijheid al te zeer te beknotten.

Anderzijds ware het onverantwoord dat een werkzoekende, om op de steun van de overheid een beroep te kunnen doen, de meest intieme informatie betreffende zijn persoon dient prijs te geven voor opname in een door een ruim publiek consulteerbare databank, wat erop zou neerkomen dat hij in ruil voor de validatie van zijn recht op arbeid afstand moet doen van het grondrecht op bescherming van de private levenssfeer.

Om evidente redenen zullen gegevens betreffende de identiteit, het beroepsverleden, de opleiding, de aspiraties, ... van de sollicitant worden opgenomen. Maar quid met medische gegevens, de aangehangen religie of ideologische overtuiging, het strafrechtelijk verleden, ... ?

Het vastleggen van de mate waarin met dergelijke eigenschappen wordt rekening gehouden bij het bemiddelingsproces impliceert in essentie een afweging van waarden in het licht van het evoluerend maatschappelijk waardengevoel, een politiek probleem dat hier niet in de diepte wordt geanalyseerd. We beperken er ons toe te wijzen op het dilemma waarvoor de openbare bemiddelingsdienst ook na de beslechting van dit probleem in de dagelijkse praktijk blijft geplaatst: zo bij de bemiddeling geen rekening wordt gehouden met aspecten waarvan algemeen wordt aanvaard dat ze in de economische besluitvorming op de arbeidsmarkt geen impact zouden mogen hebben, maar waaraan de aanbieders van arbeidsplaatsen uit eigen belang sterk zijn geïnteresseerd, dreigt men de werkzoekenden te belasten met sollicitatiegesprekken die a priori als tevergeefs worden bestempeld, gezien de betrokken inlichtingen gedurende die gesprekken hoogst-waarschijnlijk toch zullen dienen te worden prijsgegeven. Overigens zal deze werkwijze het imago van de bemiddelingsdienst bij de aanbieders van arbeidsplaatsen negatief beïnvloeden, gezien hen kandidaten worden toegestuurd die klaarblijkelijk niet voldoen aan de door hen gestelde voorwaarden. Indien de bemiddelingsdienst daarentegen de kwestieuze specificaties wel in rekening brengt bij haar taakvervulling, erkent ze de primauteit van de economische belangen van een bepaalde drukkingsgroep op de heersende maatschappelijke waardenschaal. Heel deze problematiek stelt zich nog acuter zo de aanbieder van arbeidsplaatsen wettelijk verboden eisen stelt⁷.

Om diverse redenen komt de uiteengezette problematiek scherper aan de orde bij computer-ondersteunde arbeidsbemiddeling dan bij de traditionele werkwijzen. Vooreerst omdat de reikwijdte van de informatie aanzienlijk wordt vergroot. Ten tweede omdat de doelstelling tot bevordering van de professionele

mobilititeit impliceert dat niet meer kan worden volstaan met het opnemen van persoonlijke contra-indicaties voor een welbepaald beroep (zo zal een veroordeling wegens diefstal voor een kassierster allicht zwaarder doorwegen dan voor een beenhouwersgast, maar zal het lijden aan een huidziekte de marktwaarde van deze laatste dan weer aanzienlijker doen verminderen), maar dat de neiging in de hand zal worden gewerkt om zo uitgebreid mogelijke inlichtingen systematisch te bewaren. En ten derde omdat in de moderne geautomatiseerde informatiesystemen alle gestockeerde gegevens als selectiecriteria kunnen fungeren. Indicaties die als randinformatie werden opgeslagen, kunnen met andere woorden zonder veel moeite worden aangewend als basiscriteria in het beslissingsproces. Dit opent de deur voor verregaande misbruiken. Anderzijds moet worden erkend dat door dergelijke mogelijkheid bepaalde categorieën moeilijk te plaatsen werklozen beter zouden kunnen worden gedetecteerd met het oog op het voeren van positieve discriminatie.

Het ligt, zoals reeds geschreven, niet in onze bedoeling een zwart-wit oordeel te vellen nopens het al dan niet opnemen van intieme persoonsinformatie in de bestanden en nopens het gebruik dat ervan mag worden gemaakt. Enkel werd gewezen op de bijzondere dimensie die de problematiek verwerft bij automatisatie. We mogen dan ook verhopend dat een politieke beslissing hieromtrent zou worden gestoeld op een met zorg ondernomen onderzoek van de materie.

Naast de basisinformatie betreffende sollicitanten en vacatures, is het zeker nuttig in de sollicitanten- en vacaturendatabank beheersinformatie op te slaan voor de bemiddelaar, zoals de vermelding van de werkgevers naar wie een bepaalde sollicitant in de loop der tijden werd verwezen, met weergave van de functie waarvoor dit geschiedde en het resultaat, de datum van het laatste contact, ...

Eenmaal inhoud en structuur van de databanken vastgesteld, kan aandacht worden besteed aan de wijze van invoer van informatie. Wil de openbare bemiddelingsdienst het schaalvoordeel optimaal kunnen exploiteren, dient de input, in tegenstelling tot het centrale karakter van de opslag van de gegevens, noodzakelijkerwijze lokaal te geschieden.

Daarbij stelt zich evenwel een probleem van validiteit van de opgenomen informatie, niet zozeer wat betreft historische of duurzame gegevens (zoals beroepsverleden, opleidingsniveau of identificatie van de sollicitant), maar wel met betrekking tot gegevens met een wisselend karakter (zoals aspiraties van de sollicitant), waar een regelmatige actualisatie is vereist, en met betrekking tot informatie die stoelt op een subjectieve appreciatie door een derde (talenkennis, karakteriële eigenschappen, ...), waar de vraag van de betrouwbaarheid van de evaluatie aan de orde is. De juistheids- en realiteitswaarde van de respectieve categorieën van inlichtingen dienen maximaal te worden gewaarborgd. In het eerste geval door regelmatige contacten te onderhouden met werkzoekenden en werkgevers, in het tweede geval door het vastleggen van gestandaardiseerde beoordelingscriteria zoals eenvormige taaltesten.

Bij de uitbouw van een geïntegreerd informatiesysteem dient er bovendien te worden naar gestreefd de eenmaligheid van de gegevensinvoer te garanderen. Dit impliceert de noodzaak aan een flexibele interactie tussen de onderscheiden databanken op diverse ogenblikken bij het arbeidsbemiddelingsproces.

Vooreerst op het ogenblik van de selectie van een werkzoekende of een vacature. In essentie betreft het hier een zoeken in één databank van het systeem naar de records die voldoen aan een aantal criteria gedistilleerd uit een bepaalde record opgenomen in de andere databank. De selectiemodule moet dus in staat zijn uit deze laatste record de velden te weerhouden die als zoekcriteria in aanmerking kunnen komen, en de gebruiker hieruit op interactieve wijze de in het voorliggende zoekproces in rekening te brengen criteria te laten kiezen. Het ware wenselijk dat de routine niet statisch wordt opgevat, maar de gebruiker de mogelijkheid biedt de resultaten van een vorige zoekprocedure verder te verfijnen of te verruimen door een aanpassing van het selectiepatroon.

Overigens mag van de selectieroutine meer worden verwacht dan een louter doorzoeken van een bestand op basis van de gespecificeerde waarden van de selectiecriteria. De module moet erop gericht zijn de gebruiker zoveel mogelijk te bevrijden van routinematig denkwerk. In het bijzonder dient de module dusdanig te worden geconcipieerd dat waarden van selectiecriteria, die niet uitdrukkelijk werden gekozen, maar logisch vervat liggen in de wel gespecificeerde zoekwaarden, eveneens in rekening worden gebracht. Zoniet is het gevaar niet denkbeeldig dat de verhouding tussen het aantal effectief geselecteerde records en het aantal logisch gezochte erg laag uitvalt, en de bemiddeling faalt.

Een eenvoudig voorbeeld moge dit laatste verduidelijken: op een of andere manier dient te zijn ingecalculiseerd dat wanneer in de sollicitantendatabank een perfect viertalig werkzoekende geregistreerd staat, bij de selectie van vacatures ook diegene moeten worden weerhouden waarvoor slechts de kennis van één, twee of drie van deze talen vereist is. Zoniet dreigt meertaligheid te resulteren in een aanzienlijke reductie van de kans op werk.

De functie van de selectieroutine is dus meer dan louter vergelijken. Bepaalde verworvenheden uit het domein van de artificiële intelligentie dienen te worden aangewend om interpretatieregels vast te leggen die op de gespecificeerde zoekcriteria worden toegepast vooraleer het selectieproces wordt aangevangen.

Naast het moment van selectie, ongetwijfeld het meest cruciale moment van confrontatie van beide databanken, is een interactie bovendien wenselijk, met het oog op de opvolging van een welbepaald bemiddelingsdossier, op het ogenblik dat op basis van een voorafgaand selectieproces besloten wordt een werkzoekende in contact te brengen met een aanbieder van een arbeidsplaats, en desgevallend bij de indiensttreding van de sollicitant bij de aangeprezen werkgever.

Het beschreven schema overschouwt uiteraard slechts de minimale structuur van een geautomatiseerd bemiddelingssysteem. Ons doel bestond er enkel in de basisfacetten te overlopen en een aantal fundamentele problemen aan de orde te stellen. Vanzelfsprekend kan de functionaliteit aanzienlijk worden verhoogd door tal van bijkomende faciliteiten. Hierbij kan worden gedacht aan automatische kwaliteitscontroles bij de invoer van de gegevens, de integratie in het systeem van bijkomende gegevensbanken met nuttige randinformatie (bv. een bedrijvenbank, een beroepenbank met gestandaardiseerde codes, ...), de implementatie van software die toelaat de in het systeem beschikbare informatie statistisch te verwerken of aan te wenden voor simulaties, de openstelling van bepaalde inlichtingen uit de gegevensbanken voor rechtstreekse consultatie via op het openbare telefoon- of datanet aangesloten home-computers, ...

3. *De computer ten dienste van het werkloosheidsrecht*

In dit onderdeel zal worden aangegeven in welke mate de inzet van informatica kan bijdragen tot de kennis, de toepassing en de conceptie van werkloosheidsrecht in de ruime zin van het woord. Een heel aantal toepassingen blijven hier noodgedwongen onbesproken: zo bijvoorbeeld de computerondersteunde analyse van rechterlijke uitspraken met het oog op het verwerven van een inzicht in de determinerende factoren in het rechterlijke beslissingsproces en het uitwerken van methoden ter voorspelling van toekomstige uitspraken⁸ of de inzet van informatica bij het doorvoeren van simulaties ter raming van de gevolgen van een wijziging aan de reglementering. Het ligt immers niet in onze bedoeling in dit beperkte bestek een algemeen model voor juridische informatica voor te stellen, maar enkel een aantal nuttige applicaties te overlopen binnen een bepaald rechtsdomein. Wat niet wegneemt dat het uiteengezette in ruime mate kan worden veralgemeend tot andere rechtstakken.

Vooraf wensen we kort een drietal formele kenmerken van het werkloosheidsrecht weer te geven, waarop bij de inzet van informaticatechnieken zal moeten worden ingespeeld:

- het werkloosheidsrecht bestaat in ruime mate uit uitspraken met een conditioneel karakter, waarvan de feitelijke kenmerken doorgaans gemakkelijk kwantificeerbaar zijn
- het werkloosheidsrecht richt zich in principe tot alle lagen van de bevolking, zij het dat de facto vooral die categorieën van personen ermee worden geconfronteerd die een zwakke positie bekleden ten aanzien van de informatie over en de kennis van het recht
- het werkloosheidsrecht is, zeker in een periode van laagconjunctuur waarin fundamenteel gesleuteld wordt aan de arbeidsorganisatie, aan tal van wijzigingen onderhevig.

Eerst en vooral kan informatica worden ingezet als hulpmiddel bij het verwerven van kennis over het recht. Tegen de achtergrond van de stijgende tekstproductie door wetgevers, rechters en juridische auteurs, gekoppeld aan de juridische fictie dat elke burger geacht wordt de rechtsnormen te kennen die zijn doen en laten beheersen, is het overigens niet verwonderlijk dat de eerste aanwending van informaticamiddelen op documentair vlak zich in vele landen op het domein van het recht situeerde⁹. Meer dan in andere sectoren bestaat er met betrekking tot het recht immers bij een ruim publiek een regelmatige behoefte aan snel toegankelijke, juiste en volledige, maar toch voldoende specifieke informatie nopens een bepaald probleem.

Ondanks de hen toebedeelde pioniersfunctie, blijken juridische informatiesystemen hedentendage evenwel minder ontwikkeld en ingeburgerd te zijn dan hun tegenhangers in andere domeinen.

Om te beginnen kan worden vastgesteld dat de juridische informatiesystemen totnogtoe enkel werden afgestemd op de beperkte groep van juridisch geschoolden, en niet zonder meer op alle rechtsonderhorigen. De opgeslagen informatie omvat immers enkel de onverwerkte, officiële teksten van de onderscheiden rechtsbronnen, en is dus voor een leek omzeggens ontoegankelijk.

Maar ook bij de juristen kennen de initiatieven, zeker in Nederland en Vlaanderen, in het algemeen slechts weinig succes. Verschillende redenen kunnen hiervoor worden aangehaald¹⁰.

Vooreerst kan worden gewezen op het feit dat een jurist als traditionele alpha weinig vertrouwd is met de omgang met moderne technologieën en het gebruik van geformaliseerde opvraagtaal, zodat de te overschrijden drempel aanzienlijk hoog mag worden geacht. Zeker gezien het volwaardige gebruik van terminalen, niet enkel als hulp bij het zoeken naar maar ook bij het verwerken van juridisch materiaal, een totale omschakeling van werkwijze impliceert: de visualiseerbaarheid van de informatie is immers beperkt tot de capaciteit van „n scherm, en de teksten betreffende eenzelfde onderwerp, maar met onderscheiden rechtswaarde (wetgeving, rechtspraak, rechtsleer, ...) zijn logisch opgeslagen in diverse bestanden met elk een eigen structuur, hetgeen een vlotte onderlinge combinatie bemoeilijkt. Dit is fundamenteel in tegenstelling met de artisanale werkmethode die de jurist pleegt aan te wenden, en die vereist dat meerdere teksten rond een bepaald thema gelijktijdig toegankelijk zijn.

Een tweede reden kan gevonden worden in de eigen aard van de behoeften van de doelgroep waartoe juridische informatiesystemen zich momenteel richten. Het betreft hier niet, zoals in andere domeinen, in hoofdzaak een select gezelschap van onderzoekers, die erop uit zijn om een bepaald probleem exhaustief uit te pluizen, dan wel een aantal categorieën van rechtspractici, die met vragen van de meest diverse aard worden geconfronteerd en hiervoor op relatief korte termijn een bruikbare oplossing wensen te vinden. Hetgeen impliceert dat de aangewende databank inhoudelijk zeer omvattend en volledig moet zijn, en dat het resultaat van een consultatie zo weinig mogelijk overbodige, irrelevante informatie dient te bevatten, zonder echter wel terzake doende inlichtingen achterwege te laten¹¹.

Dit stelt hoge eisen aan het juridisch informatiesysteem, zowel op technisch vlak, wat betreft de aangewende opslag- en terugzoekmethoden, als wat betreft het volume aan intellectueel-juridische analyse die dient te worden verricht voorafgaand aan de invoer van de documenten in de gegevensbank. Hoewel op technisch vlak gedurende de kwarteeuw dat documentaire juridische systemen bestaan aanzienlijke vooruitgang werd geboekt, mede tengevolge van de technologische evolutie die het mogelijk maakt steeds meer informatie op goedkopere en snellere wijze beschikbaar te stellen¹², blijkt, althans in Nederland en Vlaanderen, het niet aanpassen van de gebruikte technieken aan de nieuwe ontwikkelingen en het onvoldoende inzetten van arbeidskrachten voor een snelle en adequate verwerking van de teksten voor input in het systeem, resulterend in een lage volledigheds- en actualisatiegraad van de databanken, medeverantwoordelijk te zijn voor het uitblijven van de erkenning van het nut van juridische databanken door de rechtspractici.

Tenslotte kan met HAFI¹³ de vraag worden gesteld of een meer fundamentele oorzaak van het uitblijven van het succes van juridische informatiesystemen niet dient te worden gezocht in het feit dat enkel gepoogd wordt traditionele werkmethode eigen aan de mens zonder meer op de computer over te dragen, en dat te weinig moeite wordt gedaan om de potentiële toegevoegde waarde die de informatica op documentair vlak kan leveren, ten volle te exploiteren. Zo zou een efficiënt gebruik van elektronische informatieverwerking kunnen leiden tot een aanzienlijke wijziging in de juridische denkstructuur: door niet langer de publicatie van rechterlijke uitspraken te beperken tot de tekst van het vonnis of arrest zelf, vergezeld van een hoedje in de vorm van een abstracte rechtsregel, maar deze aan te vullen met het primaire gegeven, namelijk de voorliggende casus, zou via geautomatiseerde gevalanalyse aan casusvergelijking kunnen worden gedaan, en het creatieve rechtsvindingsproces worden bevorderd ten opzichte van het verschrallend regeldenken.

Wat er ook van zij, het weze betreurd dat juridische informatiesystemen tot dusver in al te geringe mate worden aangewend. Toegespitst op het werkloosheidsrecht, kan aan deze toestand o.i. worden verholpen door het uitvoeren van volgende beleidslijnen.

De inhoud van de databank dient vooreerst beter te worden afgestemd op de behoeften van de onderscheiden doelgroepen: enerzijds zijn dit de personen belast met de toepassing van de reglementering (gaande van overheidsambtenaren met een zeer uiteenlopend vormingsniveau tot advocaten en rechters), die vooral nood hebben aan de juridische teksten in hun officiële versie, en anderzijds de burgers die geen expertise in de materie bezitten, maar er occasioneel mee worden geconfronteerd, en meer geïnteresseerd zijn in vulgariseerde documentatie waarin de officiële teksten in gemakkelijk leesbare vorm werden verwerkt. In de vereenvoudigde versie kan eventueel te gepasten plaatse worden verwezen naar de referenties van de officiële tekst in de gegevensbank.

Het voorgaande ontbeert uiteraard elk nut zo er niet over wordt gewaakt dat alvast het deel van het systeem bestemd voor een ruim publiek op eenvoudige en goedkope wijze algemeen toegankelijk wordt gesteld. Te dien einde dient enerzijds het terugzoeksysteem op zulke wijze te worden opgevat dat de eenvoud van de consultatie wordt verzekerd, en het afschrikkeffect voortvloeiend uit de hoge graad aan techniciteit van de zoektafen de kop wordt ingedrukt, en dient er anderzijds naar te worden gestreefd de consultatie van de databank mogelijk te maken via het openbare telefoonnet, met inzet van zo weinig mogelijk middelen. Het openstellen van de gegevensbank voor de bevolking dient te worden begeleid met de nodige promotiecampagnes, die het grote voordeel beklemtonen van dergelijk systeem ten opzichte van traditionele media als papier, radio of televisie: de verhoogde mogelijkheid tot het verwerven van actuele informatie afgestemd op de specifiek voorliggende situatie, op het ogenblik waarop en de plaats waar men ze behoeft.

Teneinde de volledigheidquote en de actualisatiegraad van de databank optimaal te garanderen en bovendien de kosten aanzienlijk te reduceren, is samenwerking wenselijk met de instanties die juridisch materiaal produceren, en die hedentendage omzeggens steeds over een versie van de kwestieuze tekst op magnetische drager beschikken (wegens het gebruik van een tekstverwerker of het aanwenden van een geautomatiseerd drukprocédé). Wel dient erover gewaakt dat bij de bron zelf geen onverantwoorde selectie van het doorgegeven materiaal plaatsvindt, met het daaruit voortvloeiend gevaar voor manipulatie van de databank en beïnvloeding van de openbare opinie. De selectie van de op te nemen documenten en de eventuele intellectuele verwerking ervan voorafgaand aan de opslag in de databank dient in handen te blijven van niet bij het proces van rechtscreatie betrokken personen. Niets staat evenwel in de weg dat deze taak functioneel wordt verdeeld onder op de verschillende domeinen onderlegde instanties¹⁴.

Men hoede zich er evenwel voor deze taakverdeling te laten uitmonden in het ontstaan van naast elkaar staande, niet geconnecteerde gegevensbanken die elk voor zich naar expansie streven. In kleine landen, waar de afzetmarkt voor een documentair systeem betreffende een nationaal rechtssstelsel uiterst beperkt is, is concurrentie moordend. Duidelijke afspraken dienen gemaakt zodat dubbel werk wordt vermeden. Niets belet echter dat in plaats van één centrale gegevensbank met betrekking tot het hele recht, de fysische opslag in verschillende complementaire systemen geschiedt, op voorwaarde dat de inhoudelijke en

technische compatibiliteit wordt verzekerd, via de standaardisatie van de codestelsels, de informatiestructuren en de consultatiecommando's.

Bij dit alles dient met betrekking tot een snel evoluerende materie als het werkloosheidsrecht tenslotte de nodige aandacht besteed aan de historische dimensie van het normenstelsel. Het informatiesysteem moet aldus toelaten op flexibele wijze verbanden te leggen met in de archiefbestanden bewaarde, voorheen van kracht zijnde teksten.

Ook mits de voorgestelde aanpassingen laten documentaire systemen evenwel slechts toe het recht te kennen. Op de gebruiker rust nog steeds de opdracht deze kennis te operationaliseren met het oog op de concrete toepassing ervan. Hierna wordt onderzocht, in welke mate de computer op dit terrein ondersteuning kan bieden.

Voor een goed begrip van wat volgt, lijkt het ons evenwel nuttig vooraf twee methoden van probleemoplossing tegenover mekaar te stellen¹⁵: de algoritmische en de heuristische methode. De eerste methode bestaat erin, een proces te doorlopen waarbij elke stap een logische voortzetting is van de voorafgaande stappen, en dat, zo aan de randvoorwaarden is voldaan waaronder het algoritme geldt, met zekerheid tot het verwachte resultaat leidt. De methode is met andere woorden proceduregericht, en legt de klemtoon op de vraag hoe het probleem dient te worden aangepakt. De heuristische aanpak bestaat er daarentegen in proberenderwijs een oplossing voor het probleem te vinden, zonder daarbij een vooraf vastgelegd pad te volgen. Inherent aan deze methode is het bestaan van een onzekerheidsmarge met betrekking tot het bereiken van een uitkomst. Deze techniek is met andere woorden niet procedure-, dan wel probleemgericht.

Op basis van het zonet uiteengezette kan een onderscheid worden gemaakt tussen twee types van computeradviessystemen, een term die door ons wordt gebruikt om computerprogramma's aan te duiden die helpen bij de toepassing van rechtsregels: enerzijds degene die steunen op voorgeprogrammeerde algoritmen, waarin alle mogelijke alternatieven binnen een bepaald probleemgebied ingecalculeerd zijn, en anderzijds de meer intelligent aandoende systemen die beroep doen op een afleidingsmechanisme om te pogen uit een aantal in een kennisbank weergegeven regels een oplossing te distilleren.

Bij de eerste categorie toepassingen wordt een vooraf minitueus geanalyseerd en gestructureerd normensysteem omgezet in kant en klare applicatiesoftware. Deze werkwijze brengt echter een aantal moeilijkheden en beperkingen met zich mee. Vooreerst impliceert de juiste werking van zulk programma dat alle mogelijks in de praktijk voorkomende gevallen in rekening worden gebracht, en dat voor elk beslissingspunt, waarbij interactie plaatsvindt met de gebruiker, alle mogelijke relevante antwoorden worden voorzien. Dit stelt erg hoge eisen aan het denkvermogen en de verbeeldingskracht van de ontwerper, en belast deze bovendien met systematisch herschrijven van de ad hoc programmatuur, telkens de regeling inhoudelijk wijzigt of een nieuw, niet ingecalculeerd toepassingsgeval zich voordoet. Ook al geschiedt dit alles op een feilloze wijze, dan nog zal de toepassing van de in het systeem vervatte regeling steeds plaatsvinden volgens identieke, strikt vastgelegde wetmatigheden. Dit heeft niet alleen tot gevolg dat in heel wat gevallen onnodige omwegen zullen worden gemaakt, maar daarenboven dat slechts die juridische redeneervormen worden aangewend die als dusdanig in het programma verweven liggen,

hetgeen de creativiteit van de rechtstoepasser in zijn rechtsvindingsproces enorm dreigt te verschrompelen. Tenslotte is het voor de gebruiker quasi ondoenbaar uit het hem ter beschikking gestelde eindproduct het achterliggende juridische denkwerk te distilleren, om aldus controle te kunnen uitoefenen op de correctheid van de geautomatiseerde redenering.

Om aan een aantal van de zonet beschreven problemen het hoofd te bieden, wordt steeds meer hoop gevestigd op zgn. expertsystemen, zijnde geïntegreerde gehelen van computerprogramma's, die, gebruik makend van de heuristische methode, een deskundige trachten te simuleren op een bepaald, afgebakend gebied. Dergelijk systeem bestaat minimaal uit twee componenten: enerzijds het kennisbestand (knowledge base), waarin kennis kan worden opgeslagen in diverse vormen, en anderzijds het afleidingsmechanisme (inference machine) dat de in de kennisbank voorhanden zijnde informatie via selectie, combinatie en deductie aanwendt om de gebruiker, in casu de rechtstoepasser, te ondersteunen in zijn denkwerk. Meestal worden naast deze beide essentiële onderdelen nog andere 'tools' aangeboden, zoals een uitlegfaciliteit (explanation facility) of een kennisinvoerroutine (knowledge editor)¹⁶.

Het gebruik van een expertstelsel laat aldus toe een omvangrijk deel van de beperkingen inherent aan op algoritmische leest geschoeide programma's af te leggen. Zo kan de eindgebruiker de inhoud van de kennisbank op eenvoudige wijze visualiseren via de knowledge editor om de juistheid van de erin opgenomen kennis te controleren, verloopt de rechtstoepassing niet langer volgens voorgedefinieerde wegen en kan nieuwe kennis vlot worden geïntegreerd in het systeem, dat zelf de interferentie met de reeds opgeslagen wetenschap nagaat en de toepassingspatronen in functie daarvan aanpast. Ook aan het probleem van de vermenging van de te beredeneren materie en de aangewende redeneervormen kan worden verholpen, echter enkel voorzover voor de representatie van de kennis in de kennisbank een structuur wordt gekozen die niet bepaalde redeneervormen determineert of uitsluit. De kennisbank mag m.a.w. niet enkel bestaan uit conditionele "als ... dan"-uitspraken, waar de logische deductie als enige redeneervorm ingebakken ligt. Binnen de klassieke logica blijken immers een aantal bij de juridische besluitvorming valabel geachte redeneervormen, zoals het argumentum per analogiam of a contrario, als ongeldig te worden beschouwd¹⁷.

In de literatuur wordt veel heil verwacht van kennisweergave door middel van een voor het betrokken rechtsgebied ontwikkeld conceptueel model, waarin relaties van andere dan van causale aard kunnen worden gedefinieerd. Hierbij manifesteren zich dan evenwel moeilijkheden op het vlak van de operationalisering van de concepten¹⁸. Bovendien moeten ook de onderscheiden denkprocessen zelf nog worden geautomatiseerd en opgenomen in de inference machine. De reconstructie van deze mentale processen in computertoepassingen veronderstelt een adequaat inzicht in de diverse operaties van het menselijk brein die bij de juridische redenering aan bod komen. Op dit vlak is nog heel wat studiewerk weggelegd voor rechts- en kennistheoretici.

In het licht van de voorgaande bemerkingen, is het niet verwonderlijk dat het onderzoek inzake juridische expertsystemen nog in volle ontplooiing is, en werkelijk operationele systemen van niet-algoritmische aard, voorzover ons bekend, nog niet bestaan. Overigens zou de algemene doorbraak hiervan in de diverse takken van het recht, zelfs zo deze technologisch mogelijk is, wel eens geruime tijd kunnen worden belemmerd door fundamentele bezwaren van politieke, filosofische of ethische aard¹⁹.

Dit belet echter niet dat bepaalde onderdelen van het werkloosheidsrecht op korte termijn, zonder de evolutie op het vlak van de expertsystemen te moeten afwachten, op efficiënte wijze zouden kunnen worden geïntegreerd in applicatieprogramma's die de rechtstoepasser ondersteunen bij zijn denkproces.

Het werkloosheidsrecht, en meer algemeen, het sociale zekerheidsrecht, bestaat immers voor een aanzienlijk stuk uit normen met een hoge graad aan techniciteit, waarvan de feitelijke kenmerken doorgaans zonder veel problemen kunnen worden gekwantificeerd, zodat het uitwerken van exhaustieve algoritmen, waarin alle mogelijke alternatieven vervat liggen, vrij eenvoudig kan worden gerealiseerd. Bovendien zijn de regelen hoofdzakelijk van conditionele aard, zodat de deductieve redeneervorm meer dan elders overheersend is, en een afzonderlijke implementatie van de denkprocessen minder noodzakelijk is. M.a.w. een expertstelsel biedt op dit vlak nauwelijks voordelen ten opzichte van een algoritmisch opgevat programma; enkel de mogelijkheid tot flexibele integratie van nieuwe beslissingsregels en tot visualisatie, voor controledoelstellingen, van de inhoud van de kennisbank in gemakkelijk leesbare vorm kunnen worden aangehaald.

In het recentelijk aan de rechtsfaculteit van de K.U. Leuven opgestarte M.I.J.A.-project²⁰ wordt evenwel gepoogd programmatuur te ontwikkelen die via een beroep op de beslissingstabellentechniek²¹ juridische normengehelen geautomatiseerd omzet in algoritmisch opgebouwde toepassingssoftware, aanwendbaar bij eerstelijns hulpverlening en rechtstoepassing. Hierbij wordt gebruik gemaakt van intelligente routines die regelgevoel ingevoerde normengehelen in hun globaliteit evalueren en structureren, rekening houdend met interferenties tussen de afzonderlijke normen, om ze daarna weer te geven in een overzichtelijke tabel(hierarchie) en om te zetten in een PASCAL-programma. De twee beschreven voordelen van het gebruik van een expertstelsel binnen het sociale zekerheidsrecht, worden hier aldus via een andere methode verkregen. De transparantie van het beslissingsproces wordt zelfs verhoogd, gezien de opgeslagen kennis niet meer enkel analytisch (regel per regel), maar in zijn onderlinge samenhang kan worden gevisualiseerd, wat naast de controle op juistheid, ook een nauwkeurig nazicht op volledigheid en niet-tegenstrijdigheid toelaat.

Bovendien biedt de beslissingstabellentechniek, in tegenstelling tot expertsystemen, interessante mogelijkheden bij de conceptie van normengehelen. Het afleidingsmechanisme van een expertstelsel is immers essentieel gericht op het toepassen van een a priori gestructureerd beslissingsproces²² op een concreet voorliggend geval. De beslissingstabellentechniek kan daarenboven worden aangewend voor het ordenen zelf van dat proces. Dit impliceert dat hij kan worden ingezet bij de creatie van nieuwe normengehelen. Pakketten werden overigens ontwikkeld die tot doel hebben de gebruiker, via een interactieve vraag- en antwoordsituatie, te begeleiden en te steunen in zijn opbouwproces, door het geven van suggesties en aanbevelingen en door het verzorgen van de administratieve routinewerkzaamheden en het tekenwerk²³.

De in het kader van het M.I.J.A.-project gebruikte of nog te ontwikkelen programmatuur zou aldus door de wetgever kunnen worden aangewend om normengehelen bestaande uit regels met een conditioneel karakter uit te werken, met permanente onmiddellijke controle op juistheid en volledigheid, en met de mogelijkheid het uiteindelijk resultaat geautomatiseerd om te zetten in een tekstversie enerzijds en een programmaversie anderzijds, die beide dezelfde authenticiteitswaarde zouden verwerven. Gezien de

software dan een bindende bron van recht zou zijn, vervallen de juridische argumenten die nu wel eens worden aangehaald tegen aanwending van computeradvies-programma's bij de vaststelling van rechten²⁴. Overigens zou een wijziging van de wetgevings-techniek in deze zin niet alleen aanleiding geven tot coherenter reglementeringen en ontlasting van de rechtstoepassers van foutgevoelige routinewerkzaamheden, maar bovendien de grens der mogelijkheden bij het reguleren van een bepaalde materie aanzienlijk verleggen. Een aantal van kracht zijnde regelingen zouden fundamenteel kunnen worden herdacht met het oog op een doeltreffendere afstemming ervan op de evolutie van de feitelijke situatie die zij willen regelen, via een permanente analyse, in hun onderlinge correlatie, van alle factoren die deze ontwikkelingslijn bepalen. Op het vlak van de werkloosheidsreglementering kan op dit vlak bijvoorbeeld worden verwezen naar de mogelijkheid tot dynamische aanpassing van de standaardcriteria inzake passende arbeid, eventueel zelfs gedifferentieerd naar beroepsklasse, aan de concrete situatie op de arbeidsmarkt²⁵.

Totnogtoe werd enkel aandacht besteed aan de omzetting van de juridische reglementering in applicatieprogrammatuur met het oog op geautomatiseerde rechtstoepassing. Dit veronderstelt evenwel noodzakelijkerwijze dat de gegevens waarop het recht moet worden toegepast in een door het systeem verwerkbaar vorm ter beschikking worden gesteld. Voor de oplossing van concrete, individuele casussen is on-line invoer in interactie met de computer mogelijk. Zodra echter de software wordt aangewend voor batchverwerking, dient de basisinformatie op magnetiseerbare dragers voorhanden te zijn.

Binnen een systeem van sociale zekerheid, waarin de werkloosheidsverzekering kadert, kan de informatica dan worden ingezet om de inlichtingen die door de burger eenmaal aan een binnen het systeem werkzame instelling werden meegedeeld, op elektronische dragers ter beschikking te stellen van de andere organismen uit de sector die deze informatie behoeven. Een model voor de rationalisatie van de opvraging van gegevens bij de burgers en de uitwisseling ervan tussen de sociale zekerheidsinstellingen werd reeds vroeger door ons beschreven²⁶.

Uiteraard dienen bij de uitwerking van een netwerk voor gegevensoverdracht de nodige waarborgen voor de bescherming van de persoonlijke levenssfeer te worden ingebouwd. Maar zolang de circulatie van de gegevens beperkt blijft tot het sociale zekerheidssysteem, dat de rechtsonderhorigen niet in de eerste plaats belastend of repressief tegemoet treedt, dan wel tot doel heeft om getroffen van sociale plagen een zekere mate van bestaanszekerheid te garanderen, dienen deze garanties te worden verzoend met de nood aan informatie in hoofde van de gemeenschap die de maatschappelijke solidariteit organiseert. Zoniet dreigt de sociale zekerheid in de onmogelijkheid te worden gesteld haar missie te vervullen. Ook voor deze problematiek verwijzen we echter naar een vroegere bijdrage²⁷.

4. Besluit

Zonder exhaustiviteit te betrachten, werden een aantal informatica-toepassingen beschreven die kunnen bijdragen tot een verhoging van de kwaliteit van de openbare arbeidsbemiddeling en de juridische adviesverstrekking.

Op het eerste domein bestaan in Vlaanderen en Nederland reeds belangrijke initiatieven, die echter nog voor tal van verbeteringen vatbaar zijn. We hopen in deze bijdrage een aantal nuttige tips te hebben verstrekt.

Veel meer werk is er echter nog voor de boeg op het vlak van de inzet van informaticamiddelen bij creatie en toepassing van en informatieverstopping over juridische reglementeringen. Op dit domein werd totnogtoe te weinig moeite besteed aan het afstemmen van de applicaties op de behoeften van de belanghebbenden, in extremis de hele maatschappij. Meer dan op de ongebreidelde technologische mogelijkheden, die enkel afschrikking kweken bij de oningewijden, dient de klemtoon gelegd op het praktisch nut van de toepassingen, zodat het recht de informatica veroverd in plaats van zich ertegen te verzetten. Pas dan kan een nuttige discussie worden gevoerd nopens de wenselijke grenzen van automatisering binnen het recht en de maatregelen die dergelijke ingreep dienen te omringen.

Wil de jurist niet willens nillens gebannen worden uit dit debat en mede de vruchten plukken van de technologische vooruitgang, dient hij zich evenwel van zijn kant te bevrijden van zijn onkunde en in alle openheid, wars van elke vorm van vooringenomenheid, de nieuw geboden mogelijkheden tegemoet te treden, en bij te dragen tot de verbetering van de inzet ervan op zijn werkdomein. De mythe dat de informatica de mens bedreigt en poogt te vervangen op terreinen als rechtscreatie, rechtsvinding en rechtstoepassing, die traditioneel als wezenlijk menselijk worden beschouwd, zal dan worden doorprikt, en er zal worden ingezien dat de computer, zoals elke machine, niet is tegengesteld aan de mens, maar enkel een verlengstuk is van hemzelf ter verhoging van zijn greep op de kosmos²⁸.

We mogen ons bij wijze van slot aansluiten bij het gevleugelde woord van J. CEULEERS op een studiedag over informatisering en privacybescherming²⁹: "Vernieuwingsdrift is een slechte raadgever, vernieuwingsangst echter evenzeer om dan nog te zwijgen over onwetendheid".

¹ INCAP staat voor INdustry and Compagny Analysis Program, en situeert zich binnen het Departement Toegepaste Economische Wetenschappen van de K.U.Leuven.

² DE BONDT, R. SLEUWAEGEN, L. en DAEMS, H., The computer industry in Belgium. A Pilot Study of Economic and Social Aspects, Brussel, IBM, 1986, 107.

³ Een term die in het begin der jaren '70 door de Duitse hoogleraar SIMITIS werd geïntroduceerd (SIMITIS, S., Informationskrise des Rechts und Datenverarbeitung, Karlsruhe, 1970).

⁴ Zie bv. DECOSTER, A., DE PRYCKER, E., HOUTHUYS, P., VAN ELEWIJCK, P. en VLEMINCKX, A., Arbeidsmarktinformatie en arbeidsbemiddeling in Vlaanderen, Leuven, H.I.V.A., 1982, 20.

⁵ Zo een papieren gegevensverzameling volgens verschillende criteria moet kunnen worden geconsulteerd, dient de verzameling ofwel zelf in extenso te worden gedupliceerd, of moet minstens per toegangssleutel een naar de diverse opgeslagen gegevens verwijzend register worden gecreëerd.

⁶ DECOSTER, A., DE PRYCKER, E., HOUTHUYS, P., VAN ELEWIJCK, P. en VLEMINCKX, A., o.c., Leuven, H.I.V.A., 1982, 3.

⁷ Zoals het in het Belgische recht principieel bestaande verbod om betrekkingen enkel toegankelijk te stellen voor mannen resp. vrouwen.

⁸ Zie voor een voorbeeld van dergelijke toepassing op het vlak van het werkloosheidsrecht: DE MULDER, R.V., Een model voor juridische informatica, Lelystad, Vermande, 1984, 169 sq.

⁹ SVOBODA, R.W., Juristische Informationssysteme. Ein Überblick über deutsche und ausgewählte europäische Systeme sowie Forschungsaktivitäten und internationale Komitees, München, Schweitzer Verlag, 1984, 10.

---

¹⁰ Zie ook SVOBODA, R.W., o.c., 6 sq.

¹¹ In de vakliteratuur wordt in dit kader gerefereerd aan het begrippenpaar "recall" en "precision". De eerste notie geeft de verhouding weer tussen de informatie die de computer geeft als antwoord op de vraag en de voor de vraag relevante informatie opgeslagen in het systeem, het tweede begrip de verhouding tussen de relevante informatie verstrekt door de computer en de totale omvang aan informatie die door de computer als antwoord op de vraagstelling wordt verschaft.

¹² Zo kan op het vlak van de opslagmethode de tendens worden ontwaard om twee aanvankelijk alternatief aangewende technieken, elk met hun eigen voordelen, complementair aan te wenden binnen eenzelfde systeem, met een verhoogde performantie van de databanken tot gevolg.

Het betreft enerzijds de methode waarbij de informatie in fulltext opgeslagen wordt en waarbij alle in de documenten voorkomende beduidende woorden als mogelijke toegangssleutel fungeren, en anderzijds de techniek waarbij niet de volledige tekst wordt gestockeerd, maar slechts een reeks trefwoorden die worden vastgesteld op basis van intellectueel-juridische analyse van de informatie, en die dus slechts consultatie op basis van een beperkt aantal concepten toelaat. Het voordeel van de eerste methode bestaat erin dat de toegankelijkheid van de informatie niet wordt afgestemd op de subjectieve conceptualisatie door een beperkte groep personen, dat de computer niet louter wordt beschouwd als een hulp bij het zoeken naar, maar ook bij het lezen van informatie, en dat er tussen de creatie van de informatie (door de wetgever, rechter, auteur,...) en de opname ervan in het informatiesysteem geen tijdrovende juridische verwerking van de informatie dient te geschieden, wat de actualiteitsgraad van het bestand ten goede komt. De tweede werkwijze biedt dan weer de mogelijkheid om basisbegrippen die niet expliciet in de betrokken tekst staan vermeld, maar waarnaar inhoudelijk wordt gerefereerd, in de zoekstrategie te betrekken en spaart geheugenplaats.

Daarenboven werd met succes naar oplossingen gezocht om aan problemen gepaard gaande met fulltextopslag het hoofd te bieden. Zo werden modules ontwikkeld om verbogen of vervoegde werkwoord-, adjectief- of subjectiefformen tot de infinitief of de stam terug te brengen, en om bij het terugzoeken van documenten rekening te kunnen houden met gepredefinieerde semantische relaties.

¹³ HAFT, F., Inleiding tot de juridische informatica, Antwerpen-Amsterdam, S.W.U., 92.

¹⁴ Zo werd vanuit het Instituut voor Sociaal Recht van de K.U.Leuven het initiatief genomen om de onderscheiden parastatale instellingen van sociale zekerheid in België in te schakelen bij de invoer van informatie in het documentaire systeem JUSTEL. Er wordt naar gestreefd in de schoot van elke instelling een gegevensbank uit te bouwen die de relevante rechtspraak en wetgeving bevat met betrekking tot de sector die onder haar bevoegdheid ressorteert, en die elke instelling voor zich actueel en volledig houdt. Deze gespecialiseerde databanken worden gestructureerd volgens een eenvormig model, en wel op zodanige wijze dat een selectief gedeelte van het interne bestand op eenvoudige wijze kan worden opgenomen in het JUSTEL-systeem voor algemeen gebruik.

¹⁵ Zie ook VAN BRAAM, W.P.S. en DASSEN, W.R.M., "Computers en rechtswetenschap: het gebruik van artificial intelligence technieken", Ars Aequi, 1985, 447.

¹⁶ Zie, bij wijze van voorbeeld, voor een korte beschrijving van een aan de K.U.Leuven in PROLOG geschreven expertsysteem, voorzien van al deze faciliteiten: KREKELS, B., Crickets: A Prolog Expert System Shell. A Users' Manual for the Designer and the Consultant, K.U.Leuven, Dept. of Computer Science, 12p.

¹⁷ SCHREINER, H., "Information Systems and Artificial Intelligence in Law. Logical Procedures for the Application of Technical Intelligence in Juridical Decisions", in CIAMPI, C. (ed.), Artificial intelligence and legal information systems, Amsterdam - New York - Oxford, North Holland Publ. Co., 1982, 166.

¹⁸ VAN DEN HOVEN, P.J., "Rechtstheorie en rechtswetenschap: een basis voor juridische expertsystemen", Computerrecht, 1986, 98.

¹⁹ Zie CIAMPI, C., "Artificial intelligence and legal information systems", in CIAMPI, C. (ed.), o.c., 60.

²⁰ M.I.J.A. staat voor "Model voor de inzet van Informatica bij Juridische Adviesverstrekking".

²¹ Een beslissingstabel is een tabel die aantoont hoe, gegeven een bepaalde beslissingssituatie, acties moeten ondernomen worden in functie van de gecombineerde waarden die alle relevante condities kunnen aannemen. Zie voor een eerste kennismaking met deze techniek VERHELST, M., De praktijk van beslissingstabellen, Antwerpen, Kluwer, 1980, 175 p.

²² Een beslissingsproces is a priori gestructureerd indien het vóór de toepassing ervan voorwerp is geweest van een structurerend denkproces (MAES, R., A priori (niet) gestructureerde systemen, Intern Werkblad van het Projekt Beslissingstabellen, K.U.L., Departement Toegepaste Economie, 1975, 7 p).

²³ Zie b.v. MAES, R. en VAN THIENEN, J., "PRODEMO: computer-ondersteund ontwerp en gebruik van beslissingstabellen", Tijdschrift voor Economie en Management, 1981, 302.

---

²⁴ DOMMERING, E.J., noot bij Hoge Raad, 17 juni 1983 en Hoge Raad, 4 oktober 1985, Computerrecht, 1986, 127.

²⁵ Zie in dit verband het voorstel tot objectivering en contractualisering van de criteria inzake passende arbeid in PIETERS, D., Passende arbeid, Reeks Sociaal Recht, nr.19, Antwerpen, Kluwer rechtswetenschappen, 1983, 421.

²⁶ VIAENE, J., ROBBEN, F., LAHAYE, D. en VAN STEENBERGE, J., "Algemene schets van een rationele informatieverwerking in de sociale zekerheid", B.T.S.Z., 1986.

²⁷ ROBBEN, F., "Elektronische informatieoverdracht in de sociale zekerheid en privacybescherming", in Afdeling Arbeids- en Verzekeringsgeneeskunde K.U.Leuven (ed.), Vervolmakingscyclus voor verzekeringsgeneeskunde, 1985-86, 171-187.

²⁸ CIAMPI, C., L.c., 59.

²⁹ CEULEERS, J., in Vlaamse Vereniging voor Gezondheidsrecht (ed.), Geïnformaliseerde medische databanken en privacy, 8.